

اولین زائر مزار ابا عبدالله (ع) چه کسی بود؟

با فرارسیدن اربعین حسینی این سوال مهم که کاروان اسرا در اربعین برای زیارت قبر مطهر امام حسین (ع) و دیگر شهدا به کربلا رفتند یا راهی مدینه شدند؟ و اینکه اولین زائر کربلا و قبر سیدالشهدا چه کسی بوده است؟ جان دوباره گرفته و ادهان را مشغول می کند.

با فرارسیدن اربعین حسینی این سوال مهم که کاروان اسرا در اربعین برای زیارت قبر مطهر امام حسین (ع) و دیگر شهدا به کربلا رفتند یا راهی مدینه شدند؟ و اینکه اولین زائر کربلا و قبر سیدالشهدا چه کسی بوده است؟ جان دوباره گرفته و ادهان را مشغول می کند.

به گزارش نسیم، اما سوالات مهم دیگری نیز در خصوص زندگی حضرت زینب (س) پس از واقعه عاشورا مطرح است و آن این است که؛ سرنوشت حضرت زینب (س) بعد از واقعه اسارت و سخنرانی‌های کوبنده ایشان چه شد؟ آیا اتفاقات و زندگی ایشان تا پایان عمر شریفشان پس از این تاریخ در تاریخ ثبت شده است؟

نظر مورخان در خصوص حضور کاروان اسرا در اولین اربعین در کربلا

شهید مطهری در خصوص اینکه اهل بیت امام حسین در روز اربعین به کربلا آمده اند باور دارد که آن را عقل تایید نمی‌کند و در منابع دسته اول و معتبر نیامده است. (1) برخی دیگر از مورخان هم به طور صریح و هم غیر صریح این مطلب را انکار نموده‌اند.

شیخ مفید در «مسار الشیعه» آورده است: «روز اربعین، روزی است که اهل بیت امام، از شام به سوی مدینه مراجعت کردند. نیز روزی است که جابر بن عبدالله برای زیارت امام حسین ع وارد کربلا شد». (2)

شیخ طوسی در «مصباح المتهجد» (3) و ابن اعثم در الفتوح (4) نیز همین مطلب را ذکر کرده‌اند. میرزا حسین نوری می‌نویسد: «از عبارت شیخ مفید و شیخ طوسی استفاده می‌شود که روز اربعین روزی است که اسرا از شام به مقصد مدینه خارج شدند. نه آن که در آن روز به مدینه رسیدند». (5)

در این میان سید بن طاوس در «لهوف»، اربعین را روز بازگشت اسرا از شام به کربلا ذکر کرده است. ایشان می‌نویسد: «وقتی اسرای کربلا از شام به طرف عراق بازگشتند، به راهنمای کاروان گفتند: ما را به کربلا ببر. بنابراین آن‌ها به محل شهادت امام حسین آمدند. سپس در آن جا به اقامه عزا و گریه و زاری برای ابا عبدالله پرداختند...» (6)

ابن نما حلی نیز روز اربعین را روز بازگشت اسرا از شام به کربلا و ملاقات آن‌ها با جابر و عده‌ای از بنی هاشم ذکر کرده است. (10) میرزا حسین نوری پس از نقل قول سید بن طاوس به نقد آن پرداخته است. (7)

رسول جعفریان می‌نویسد: «شیخ مفید در ارشاد، ابومخنف در مقتل الحسین، بلاذری در انساب الاشراف، دینوری در اخبار الطوال و ابن سعد در الطبقات الکبری، اشاره‌ای به بازگشت اسرا به کربلا نکرده‌اند». (8) شیخ عباس قمی هم داستان آمدن اسرای کربلا را در اربعین از شام به کربلا بسیار بعید می‌داند. (9) محمدابراهیم آیتی (10) و شهید مطهری ره نیز آمدن اسرا در روز اربعین به کربلا، را انکار کرده‌اند. (11)

مرحوم آیتی: سنت زیارت اربعین امام حسین به دست جابر بن عبدالله انصاری تاسیس شد
اما در خصوص ورود جابر بن عبدالله انصاری در روز اربعین سال 61 هجری به کربلا، به نظر می‌رسد بین منابع تاریخی چندان اختلافی نباشد. شیخ طوسی می‌نویسد: «روز اربعین روزی است که جابر بن عبدالله انصاری صحابی رسول خدا ص از مدینه برای زیارت قبر امام حسین ع به کربلا آمد. او اولین زائری بود که قبر شریف آن حضرت را زیارت کرد». (12)

مرحوم آیتی می‌نویسد: «جابر بیستم ماه صفر، درست چهل روز بعد از شهادت امام وارد کربلا شد. سنت زیارت اربعین امام به دست او تأسیس گردید». (13)

حقیقت امر این است که وضع زندگی حضرت زینب(س) بعد از اسارت چندان روشن نیست. شاید بتوان گفت که حضرت بعد از حادثه کربلا حدود یک سال و شش ماه زندگی کرد.

سید جعفر شهیدی، می‌نویسد: «پایان زندگانی شیر زن کربلا روشن نیست. مسلم است که زینب(س) پس از بازگشت از شام، مدتی دراز زنده نبود، چنان که مشهور است سال شصت و دوم از هجرت به جوار حق رفته است. در کجا؟ مدینه؟ دمشق؟ قاهره؟ هر یک از نویسندگان سیره برای درستی رأی خود، دلیلی و یا دلیل‌هایی آورده است... این زیارتگاه‌ها (شام و مصر) از مصادیق بیوتی است که نام خدا در آن‌ها به بزرگی یاد می‌شود و دوستداران اهل بیت با خلوص نیت فراوان، مراتب ارادت خود را به کسی که آن مزار به نام اوست، بیان می‌دارند و با پیغمبر خود و خانواده او تجدید عهد می‌کنند.»(14)

جهت آگاهی بیشتر به مطالب زیر توجه فرمایید:

در مورد ولادت حضرت زینب(ع) مورخان اقوال گوناگونی را ذکر کرده اند. دو قول مشهور در مورد ولادت ایشان: 1. پنجم جمادی الاولی سال پنجم هجری.(15) 2. برخی نیز سال 6 هـ را سال ولادت ایشان می‌دانند.(16) البته اقوال دیگری نیز ذکر شده است. این بانوی بزرگوار در شهر «مدینه» تولد یافت. مدت زندگی ایشان با مادرش حضرت زهرا (ع) حدود پنج یا شش سال بوده است. «زندگی حضرت زینب با مادر در سوم جمادی الثانی سال 11 هـ به پایان رسید».(17) شوهر «زینب» عبدالله بن جعفر» پسر عموی بزرگوارش می‌باشد. «او یکی از شخصیت‌های مشهور اسلام و از سخاوتمندان به نام و معروف می‌باشد».(18) حضرت زینب (ع) دارای القاب و کنیه‌های زیادی است. «یکی از القاب آن حضرت که در روایات آمده، «عقیله» یا «عقیله بنی هاشم» است (19) از دیگر القاب آن حضرت می‌توان «صدیقه صغری» «عارفه» «عالمه» «فاضله» «کامله» و «عابده آل علی»(20) را نام برد.

حضرت زینب (ع) تا زمانی که امیر المؤمنین در مدینه بود با شوهرش عبدالله بن جعفر در مدینه زندگی کردند و زمانی که امیر المؤمنین پایتخت حکومت اسلامی را به کوفه منتقل کردند به کوفه نقل مکان کردند. «حضرت زینب در کوفه به ارشاد و تعلیم زنان کوفه اشتغال داشت».(21) حضرت علی (ع) در سال 40 هجری در کوفه به شهادت رسید. بنابراین سن حضرت زینب (ع) در این زمان تقریباً 35 سال بود. حدود 10 سال هم بعد از شهادت پدر بزرگوارش با برادرش امام حسن (ع) زیست نمود. «امام حسن(ع)» در سال 50 هجری به شهادت رسید.(22)

هنگام مصیبت جانگداز کربلا سن حضرت زینب (ع) 55 سال بود

بعد از شهادت امام حسن (ع) 10 سال نیز با برادر دیگرش یعنی امام حسین (ع) زندگی کرد. حضور ده ساله زینب (ع) در صحنه زندگی برادرش حسین (ع) پر حادثه‌ترین و رنج‌آورترین دوران زندگی ایشان است. حضرت زینب در طول زندگی با مصائب زیادی روبرو شد. اما حضور ایشان در کربلا و دیدن آن صحنه‌های دلخراش و از دست دادن برادران و فرزندان و فرزندان برادر از همه مصیبات دردآورتر و ناگوارتر بود؛ چرا که در یک روز همه عزیزانش خصوصاً برادرش امام حسین (ع) را از دست داد. هنگام مصیبت جانگداز کربلا سن حضرت زینب (ع) 55 ساله بود. این بانوی بزرگوار «در شب یک شنبه چهاردهم ماه رجب سال 62 هجری درگذشت».(23) هر چند اقوال دیگری نیز در مورد ماه وفات ایشان وجود دارد. اما قول مشهور همان 14 ماه رجب سال 62 هجری است.

علاقمندان به مطالعه در خصوص زندگانی حضرت زینب(س) می‌توانند به منابع زیر مراجعه کنند:

- زینب پیام آور عاشورا، سید عطاء الله مهاجرانی
- زینب قهرمان کربلا، صادقی اردستانی
- ریاحین الشریعه، ذبیح الله محلاتی ج 3- بخش زندگی حضرت زینب (س)-
- زندگانی حضرت زینب (س)، مصطفی اولیائی
- زندگانی حضرت زهرا و دختران آن، رسولی محلاتی، سید هاشم

پی نوشت ها :

1. حماسه حسینی، شهید مطهری ج 1، ص 30. ناشر: صدرا
2. مسار الشیعة (المجموعة)، الشیخ المفید، ص 26، سال چاپ: 1406، ناشر: مکتب آیه الله العظمی المرعشی النجفی - قم
- 3 - مصباح المتجهّد، الشیخ الطوسی، ص 787، چاپ: اول، سال چاپ: 1411 - 1991 م، ناشر: مؤسسه فقه الشیعة - بیروت - لبنان

4. ابن اعثم کوفی، احمد؛ ترجمه محمد بن محمد بن مستوفی هروی، تهران، انتشارات آموزش و انقلاب اسلامی، 1372، ص 916.
5. النوری، لولو و مرجان، تهران، فراهانی، 1364، ص 154.
8. اللهوف فی قتلی الطفوف، السید ابن طاووس، ص 114، چاپ : اول، سال چاپ : 1417، ناشر : أنوار الهدی - قم - ایران.
6. مثير الأحزان، ابن نما الحلی، ص 86، سال چاپ : 1369 - 1950 م، ناشر : المطبعة الحیدریة - النجف الأشرف.
7. نوری، پیشین، ص 152.
8. جعفریان، تأملی در نهضت عاشورا، قم، ص 216. ناشر: انصاریان.
9. قمی، منتهی الامال، ج 1، ص 525. موسسه انتشارات هجرت، قم، 1378.
10. آیتی، بررسی تاریخ عاشورا، ص 139. ناشر: کتابخانه صدوق
11. مطهری، حماسه حسینی، ج 1، ص 30.
12. طوسی، پیشین، ص 787.
13. آیتی، پیشین، ص 231-230.
14. جعفر شهیدی زندگانی حضرت فاطمه (ع) تهران، دفتر فرهنگ اسلامی، ص 262.
15. علی محمد علی دخیل، زینب بنت الامام امیرالمؤمنین، بیروت، موسسه اهل البيت (ع)، 1399 هـ ص 10.
16. بنت الشاطی، السیده زینب عقيلة بنی هاشم، ترجمه حبیب چایچیان، تهران، نشر امیرکبیر، چاپ 16، 1373، ص 16.
17. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ج دوم، 1403 هـ ق، 1983 م، ج 43، ص 215.
18. رسولی محلاتی، سید هاشم، زندگانی حضرت زهرا و دختران آن حضرت، تهران، انتشارات علمیه اسلامی، چاپ اول، ص 273.
19. همان، ص 270.
20. علی محمد علی دخیل، پیشین، ص 11.
21. رسولی محلاتی، سید هاشم، پیشین، ص 285، بعد از شهادت امام علی (ع) حضرت زینب - سلام الله علیها - مجدداً به مدینه بازگشتند.
22. مفید، ارشاد، ترجمه محمد باقر ساعدی، تهران، انتشارات کتابفروشی اسلامی، 1376 ش، ص 192.
23. بنت الشاطی، همان، ص 72.